

Warszawa, 2024.09.16

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska
02-054 Warszawa, Dantyszka 10
fundacja@najpierwmieszkanie.org.pl
najpierwmieszkanie.org.pl/o-nas/

Sz. P. Katarzyna Nowakowska Podsekretarzyni Stanu
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5 00-513 Warszawa

W nawiązaniu do otwartości Ministry Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na zmiany w Krajowym Programie „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” w 2025 r i w przyszłości, zwracam się z prośbą o rozważenie poniższych uwag Fundacji Najpierw Mieszkanie Polska.

1. Zwiększenie finansowania Programu do 20 mln zł rocznie

W tym zakresie popieramy stanowisko Ogólnopolskiej Federacji na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności z dnia 11 lipca 2024 r. oraz poprzednie stanowiska OFRPB w tej sprawie.

Wysokość dotychczas przeznaczanych środków finansowych na realizację Programu (5mln. zł. rocznie) czyniła z niego jeden z wielu konkursów dostępnych w kraju, w ramach którego niewielka liczba organizacji pozarządowych mogła w jakiś sposób uzupełnić dofinansowania pozyskiwane od samorządów i z innych źródeł lokalnych. W ten sposób krajowy program nie mógł istotnie wpływać na zmiany systemowe. Być może gdyby miał rangę programu rządowego – nie Ministra - byłoby inaczej. Zwiększenie alokacji oraz rangi programu jest jednym z elementów zwiększających jego systemowe oddziaływanie.

2. Wprowadzenie możliwości realizacji zadań (projektów) wieloletnich.

W tym zakresie popieramy stanowisko Ogólnopolskiej Federacji na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności z dnia 11 lipca 2024 r. oraz poprzednie stanowiska OFRPB w tej sprawie.

Możliwość realizacji programów wieloletnich jest kluczowa dla takich metod jak „Najpierw mieszkanie”, mieszkania wspierane/ treningowe czy też streetworking oparty na relacji oraz asystentura osobista.

Istotą tych podejść jest zapewnienie uczestnikom programów przewidywalności i trwałości pobytu w mieszkaniu i/lub dostępu do wsparcia do czasu, gdy podejmą oni świadomą decyzję o gotowości do samodzielnego mierzenia się ze swoimi wyzwaniami. Doświadczenia pokazują, że czas wymagany do tego to co najmniej dwa lata („Najpierw mieszkanie – otwarty model zakończenia bezdomności, 2023, Rozdział V. Wytyczne dla programów „Najpierw mieszkanie” w Polsce).

3. Nowy moduł pozwalający na pilotażowe testowanie standardu placówek niskoprogowych i aktywizacyjnych (noclegowni, schronisk, schronisk z usługami opiekuńczymi) uwzględniających potrzeby i możliwości osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nie posiadających celu abstynencyjnego, pozostających pod wpływem substancji.

Obecne standardy noclegowni, schronisk i schronisk z usługami opiekuńczymi praktycznie uniemożliwiają zapewnienie dachu nad głową osobom pozostającym pod wpływem substancji psychoaktywnych. Chociaż zapisy Ustawy o pomocy społecznej teoretycznie dopuszczają przyjmowanie do tych placówek osób pod wpływem substancji psychoaktywnych „w szczególnych uzasadnionych przypadkach” (art. 48a pkt. 7), możliwość ta jest stosowana głównie ze względu na niskie temperatury. Standardem pozostaje obowiązek poddania się badaniu alkometrem i wynik zerowy jako warunek przyjęcia czy pozostania w placówce.

Doświadczenia międzynarodowe wskazują, że istnienie placówek prawdziwie niskoprogowych po pierwsze jest możliwe, po drugie jest istotnym elementem systemu ratowania życia i zdrowia osób doświadczających bezdomności. Aby poradziły sobie z kryzysem w pierwszej kolejności należy zapewnić „dach nad głową”, w dalszej można podjąć pracę nad leczeniem uzależnienia. Badania dowodzą, że wycofywanie „dachu nad głową” nie sprawdza się jako czynnik motywujący do trwałej abstynencji i pracy nad trzeźwością.

Niskoprogowość nie oznacza przyjmowania każdej osoby bez względu na jej stan. W doświadczeniach międzynarodowych stosowane kryteria przyjęcia do takich placówek są następujące:

- komunikatywność – logiczny kontakt
- podporządkowanie się poleceniom kadry
- brak zagrożenia dla życia i zdrowia innych użytkowników placówki (mieszkańców i kadry).
- brak zagrożenia własnego życia i zdrowia – w tej sytuacji wzywa się służby medyczne

Wielu/e prowadzących placówki czując nieadekwatność wymogu „alkomatowego” w praktyce przyryka oko na wyniki i kierując się indywidualną oceną sytuacji zapewnia osobom w takim stanie miejsce pobytu. Warto, żeby za tą praktyką podążyły oficjalne pilotaże i potem regulacje prawne.

Na bariery w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych wynikające z zakazu alkomatowego skarżą się również osoby doświadczające bezdomności. W sposób naukowy ich opinie w tej sprawie zostały zanalizowane w badaniu pt. „Potrzeby osób doświadczających bezdomności w woj. łódzkim” (RCPS Łódź, 2023). Zakaz powoduje deprivację i trudność w zaspokojeniu potrzeby przeżycia i bezpieczeństwa. Osoba pozostająca pod wpływem substancji na ulicy jest narażona na wiele niebezpieczeństw. Pomijając te wynikające z warunków atmosferycznych, są to pobicia, wyśmiewanie, poniżanie, ignorowanie, brud czy zatrucia z powodu źle

przechowywanego pożywienia. Wyniki badania skłaniają do wniosku, że pilotażowe przetestowanie takiego działania byłoby działaniem realizowanym bezpośrednio na rzecz osób doświadczających skrajnej bezdomności.

Proponujemy zastąpienie takim modułem dotychczasowego modułu wsparcia doraźnego.

4. Moduł IV „Innowacyjność” pod nazwą „Popularyzowanie rozwiązań opartych na wiedzy i doświadczeniach” z dopracowanymi warunkami realizacji zadania dla oferentów.

Od chwili wprowadzenia Modułu IV środki były przyznawane na organizację serii spotkań lokalnych, webinarów, ogólnopolskich konferencji oraz publikacji. Tematyka była określona w warunkach konkursu. Zarówno spotkania lokalne/tematyczne, jak i webinary oraz konferencje ogólnopolskie cieszyły się dużym zainteresowaniem części środowiska. Działania te wspierały sieciowanie głównie wśród działaczy i współpracowników OFRPB – jedynej organizacji, która startowała i uzyskiwała dofinansowanie w ramach modułu od początku jego istnienia. Niewątpliwie „sieciowanie” czy wymiana doświadczeń między działaczami i instytucjami ma znaczenie dla zmian systemowych np. gdyby nie międzynarodowe sieciowanie nie mielibyśmy w Polsce ponad 70 osób z doświadczeniem bezdomności i kryzysów zdrowia psychicznego, które skorzystały już z kilkuletnich programów „Najpierw mieszkanie” i dzięki nim zakończyły bezdomność.

Proponujemy przywrócenie modułu budującego „sieciowanie” z uwzględnieniem zmian otwierających organizowane wydarzenia na szersze środowiska oraz perspektywę ekspertów przez doświadczenie. Propozycje wynikają z naszych doświadczeń uczestnictwa w krajowych i międzynarodowych konferencjach i spotkaniach „sieciujących”.

Proponujemy finansowanie działań wspierających aktywne uczestnictwo osób z doświadczeniem bezdomności – ekspertów przez doświadczenie – w planowaniu, monitorowaniu polityk, programów na rzecz zakończenia / rozwiązywania bezdomności.

Przykładowe działania na rzecz **aktywnego uczestnictwa osób z doświadczeniem bezdomności** w planowaniu programów i polityk na ich rzecz:

- Miejska/gminna Rada ds. bezdomności – przykładem, w którym faktycznie uwzględniony jest głos ekspertów przez doświadczenie jest Łódzka Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności.
- Tworzenie miejsc/stowarzyszeń współtworzonych/zarządzanych przez osoby z doświadczeniem bezdomności z zapewnieniem zaplecza/wsparcia w działaniu. Przykładem takiego miejsca i organizacji jest helsińska Vva ry /No Fixed Abode (krótki opis tutaj:

<https://www.czynajpierwmieszkanie.pl/wizyta-studyjna-w-helsinkach-marzec-2020/>

- Wizyty studyjne w Polsce i zagranicą z udziałem uczestników programów, mieszkańców placówek w roli ekspertów przez doświadczenie. Przykładem może być wizyta pracowników/czek i mieszkańców/nek w Helsinkach zorganizowana przez Dom RONDO z Zielonej Góry.

Otwarte kryteria wspierające wymianę wiedzy i „sieciowanie” krajowe w formule konferencji/webinarów/publikacji:

- Powołanie Rady Ekspertów czuwającej nad realizacją zadania z różnych instytucji: organizacji pozarządowych, instytucji akademickich, administracji państwowej oraz samorządów lokalnych.
 - Członkami Rady Ekspertów będzie minimum dwoje ekspertów przez doświadczenie. Będą oni otrzymywać wynagrodzenie za swoją pracę w Radzie.
 - Rada Ekspertów: uszczegółowi plan tematyczny wydarzeń – temat wiodący określi MRPiPS w Zarządzeniu o konkursie; przygotuje i ogłosi publicznie otwarte zaproszenie do składania propozycji wystąpień/ prezentacji/ artykułów (tzw. „*call for papers*”) dla prelegentów oraz autorów tekstów do publikacji; Rada Ekspertów dokona wyboru spośród zgłoszonych propozycji prezentacji i artykułów.
 - Publikacja, jeśli powstanie będzie nie dłuższa niż 150 stron, czcionką o czytelnym rozmiarze poddana profesjonalnej edycji. Będzie dostępna przede wszystkim w wersji elektronicznej oraz dodatkowo w miarę dostępności środków – papierowej.
- 5. Zastosowanie do oceny ofert procedur takich jak w innych rządowych programach dla organizacji pozarządowych np. w programie PROO Narodowego Instytutu Wolności.**

Z wyrazami szacunku,

Julia Wygnańska

Prezeska Fundacji Najpierw Mieszkanie Polska